

Föranmäld Opcat-inspektion av Migrationsverket, förvaret i Märsta, den 26 och 27 maj 2020

Inspektionens genomförande

På uppdrag av JO Per Lennerbrant genomförde enhetschefen Gunilla Bergerén den 26 och 27 maj 2020 en föranmäld inspektion av Migrationsverkets förvar i Märsta. Vid inspektionen deltog även föredragandena Lars Olsson (protokollförare) och Simon Törnvall. JO:s medarbetare samtalade med fyra intagna och fyra anställda i förvaret. För att minska risken för spridning av covid-19 genomfördes samtliga samtal via ljud- och bildöverföring.

Inspektionens syfte

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Den 27 april 2020 beslutade JO Per Lennerbrant att i ett särskilt ärende utreda Migrationsverkets åtgärder med anledning av spridningen av covid-19 och konsekvenserna för intagna i myndighetens förvar (se JO:s dnr O 18-2020). Inspektionen genomfördes inom ramen för detta initiativärende.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention Against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Förvaret i Märsta har tidigare inspekterats av JO:s Opcat-enhet den 15 och 16 maj 2014 (JO:s dnr 2188-2014).

Uppgifter som kom fram vid inspektionen

Vid samtalen med förvarstagna och personal tog JO:s medarbetare upp ett antal frågeställningar som har att göra med den pågående spridningen av covid-19, och vilken påverkan den har på situationen för de intagna i förvaret. Frågorna behandlade:

1. Migrationsverkets åtgärder för att hindra smittspridning
2. Information angående spridningen av covid-19
3. De intagnas tillgång till hälso- och sjukvård
4. De intagnas möjlighet till kontakt med omvärlden
5. De intagnas möjlighet till aktiviteter och sysselsättning
6. Personalens arbetssituation

I samband med inspektionen granskade JO:s medarbetare även vissa handlingar och tog del av olika händelserapporter om åtgärder som vidtagits med anledning av utbrottet av covid-19.

Om förvaret i Märsta

Förvaret i Märsta hade vid inspektionen 120 platser fördelade på fem avdelningar. En av avdelningarna är särskilt avsedd för placering av kvinnor. Inför inspektionen efterfrågade JO beläggningslistor från förvaret. Av dessa framgick att 112 personer var intagna i förvaret den 18 maj 2020. Av dessa var 95 män och 17 kvinnor.

Migrationsverkets avdelningschef för förvar fattade den 15 mars 2020 ett beslut om att tillfälligt stänga vissa platser i samtliga förvar med anledning av smittskyddsläget. Beslutet innebar att förvaret i Märsta skulle ha 115 platser från den 3 april 2020 i stället för 151 platser. Från mitten av april har förvaret haft 120 platser. Mellan den 18 mars och den 27 maj har antalet intagna varit cirka 110 förvarstagna. Enligt personal har beläggningsgraden på de ordinarie bostadsavdelningarna varit hög, dvs. den huvudsakliga minskningen av platsantalet har gjorts genom att utrymma en ordinarie bostadsavdelning för att göra om den till karantänavdelning.

Efter att en intagen konstaterades smittad med covid-19 den 18 mars 2020 har förvaret haft tillfälliga intagningsstopp på några avdelningar. Dessa gällde fram till början av april.

Migrationsverkets åtgärder för att hindra smittspridning

I denna del tillfrågades intagna och personal om bl.a. vilka åtgärder som Migrationsverket har vidtagit för att hindra smittspridning och om de känner till hur personalen ska agera vid befarad smitta på förvaret.

Intagna som är konstaterat eller misstänkt smittade med covid-19 har sedan mitten av mars placerats på en särskild avdelning. Fram till den 26 maj 2020 utgjorde avdelning 2 karantänavdelning (personal använde i huvudsak begreppet isoleringsavdelning om avdelningen, men då förhållandena för intagna mer liknar karantän än isolering används hädanefter begreppet karantänavdelning). Den har under normala förhållanden 40 platser. Intagna var i huvudsak placerade i två av avdelningens korridorer. En av korridorerna var avsedd för kvinnor. Enligt avdelningens enhetschef var det möjligt att placera som mest 18 till 20 personer i karantän på avdelningen i enkelrum. Från och

med den 26 maj 2020 fungerar förvarets avdelning 5 som karantänavdelning. Den har enligt förvarsledningen samma antal platser som avdelning 2.

Under perioden den 17 mars till den 27 maj 2020 har antalet intagna som varit placerade i karantän med anledning av att de befarats eller bekräftats smittade med covid-19 varierat mellan noll och sex personer. Sammanlagt har ett 30-tal intagna varit placerade i karantän vid olika tillfällen. Enligt den personal som JO:s medarbetare samtalade med har det inte fattats några beslut om att hålla intagna avskilda (jfr 11 kap. 7 § utlänningslagen) eller annars begränsa deras rörelsefrihet (jfr 11 kap. 6 § utlänningslagen) med anledning av att de visat symtom på covid-19. Enligt ett lokalt rutindokument ska den enhet vid förvaret som placerar en intagen i karantän med anledning av misstänkt covid-19 i den intagnes journal dokumentera vem som gjort bedömningen och bakgrunden till den. Intagna som varit symptomfria i två dagar återgår till den avdelning de tidigare varit placerade på.

I samtal med personal som arbetat i karantänavdelningen och intagna som varit placerade där fick JO:s medarbetare följande beskrivning av hur den fungerar.

Om en intagen är *konstaterat smittad med covid-19* ska han eller hon, enligt vad en anställd uppgav, placeras i ett avskiljningsrum eller en egen korridor på karantänavdelningen. Den intagne har då bl.a. tillgång till egen toalett.

Intagna som *visar symtom på covid-19* tilldelas varsitt bostadsrum på karantänavdelningen. Det är tänkt att de intagna i stor utsträckning ska stanna på sina rum. Alla måltider intas t.ex. på bostadsrummet. Det finns även en dator i alla bostadsrum. Bostadsrummen är inte låsta och intagna kan lämna sitt rum när de vill. Korridoren som bostadsrummen finns i är emellertid låst, och de intagna har t.ex. ingen fri tillgång till gemensamhetsutrymmen. Intagna har enligt personalen getts möjlighet att komma ut och röka och vistas på en rastgård varje dag.

En intagen hänvisas till att använda en särskild toalett i korridoren som märkts upp med hans eller hennes namn. De intagna delar dusch. I samtal med personalen kom det fram att två intagna delat på en toalett när det funnits fler intagna än toaletter i korridoren.

Det finns inte ständigt närvarande personal i bostadskorridoren. Personalen beskrev att de har tillsyn över de intagna varannan timme. En anställd beskrev tillsynen som att man samtalar med den intagne och kontrollerar om de mår bättre eller sämre. Att tillsynen utförts dokumenteras på en tavla i ett personalutrymme. En intagen som vill ha kontakt med personalen på andra tider kan ringa på en klocka i korridoren.

I samtalen kom det vidare fram att det förekommit att intagna har vistats på varandras bostadsrum under tiden i karantän. Enligt en intagen hade ingen berättat för honom att det skulle vara förbjudet. En personal beskrev att denne

vid ett tillfälle upptäckte att intagna vistades på varandras rum och förklarade för dem att det inte var lämpligt. De intagna rättade sig efter personalens tillsägelse.

I samtal med personalen kom det fram att förvaret inte hade full tillgång till skyddsutrustning förrän i början av maj 2020. Framför allt var det svårt att få tag på munskydd, men det var även brist på handsprit under en kortare period. Förvaret hade sedan tidigare tillgång till skyddshandskar då dessa använts i den dagliga verksamheten. Vidare hade förvaret ett litet lager med rockar, stövlar och visir som köpts in flera år tidigare. Vilken skyddsutrustning som personalen har använt har varierat. Vissa har burit handskar och munskydd när sådana funnits tillgängliga. I andra situationer har det endast handlat om att hålla ett avstånd på två meter till de intagna. Sjuksköterska har enligt en personal burit munskydd, visir och skyddsförkläde vid kontakt med intagna på karantänavdelningen.

Intagna har också haft tillgång till viss skyddsutrustning vid placeringen på karantänavdelningen. I samtal med personal och intagna kom det fram att det handlar om munskydd (när sådana funnits tillgängliga för personalen), handskar och handdesinfektion.

I samband med intagningen i förvaret ställer personalen särskilda frågor om den förvarstagna visat symtom på covid-19. Om en förvarstagen inte uppger eller visar symtom vid intagningen placeras han eller hon på en normalavdelning.

Personal vid förvaret tillfrågades om möjligheterna att upprätthålla fysisk distans mellan intagna och personal. Enligt flera i personalen är det svårt att tillgodose detta. Det kan uppstå situationer när personal går nära en intagen, också när denne är placerad i karantän. De flesta intagna delar fortfarande bostadsrum, även om det skett en viss minskning av sängplatser i en del rum. I en del rum sover de intagna i våningssängar. Enligt beläggningslistorna för den 18 maj 2020 delades flera rum av sex intagna. Enligt personalen finns det möjligheter för de intagna att hålla avståndet men många följer inte de rekommendationer som lämnats. Det förekommer t.ex. att intagna spelar fotboll på rastgården. Det har inte gjorts några särskilda åtgärder för att styra hur de intagna sitter i matsalarna. Personalen underströk att de intagna oftast inte äter lunch samtidigt i avdelningarnas matsal och att det därför finns plats för alla.

JO:s medarbetare frågade om det fanns andra rutiner som införts eller förändrats för att förhindra spridning av covid-19. I samtal med personal kom bl.a. följande fram. Vad gäller städning utförs denna som tidigare av ett städbolag. På karantänavdelningen låter man ett bostadsrum stå tomt i 72 timmar innan det städas ur och görs redo för nästa intagne. De har införts en särskild rutin som innebär att dörrhandtag, knappsatser vid dörrar och tangentbord vid de intagnas datorer ska desinficeras två gånger per dag. Enligt en anställd anvisas intagna på normalavdelningarna inte till att använda särskilda toaletter. Förvaret har

dessutom övergått från servering av måltider ur kantin till att dela ut lunch och middag i portionsförpackningar att värma i mikrovågsugn.

En intagen uppgav att det finns brister både i städning och diskning på förvarets vanliga avdelningar. Han uttryckte även oro för att cigarettfimpar i rökutrymmen ligger kvar och riskerar att plockas upp och återanvändas av andra intagna.

JO:s medarbetare frågade även om förvaret identifierat intagna som skulle kunna tillhöra någon av de särskilda riskgrupperna vid infektion av covid-19. Den personal som JO samtalade med uppgav att det inte var fallet.

Information angående spridningen av covid-19

I denna del tillfrågades intagna och personal om bl.a. vilken information som de fått om spridningen av covid-19.

Personalen har inte fått någon särskild utbildning i att använda skyddsutrustning. Det har skickats ut länkar till instruktionsfilmer per mejl till personalen. Det görs inte någon särskild kontroll över om de sett filmen.

I samtal med personal och intagna kom det fram att det lämnats muntlig och skriftlig information riktade till dem om vikten av hygien och att tvätta händerna. Viss information från Folkhälsomyndigheten har delats ut på flera språk.

I samtal JO:s medarbetare hade med intagna kom det fram att de var oklara över vad en placering i isolering på grund av misstänkt smitta för covid-19 skulle innebära. De kände därför en oro. Det kom fram uppgifter i samtalen om att det funnits intagna i förvaret som visat symtom på covid-19, som hosta och feber, under flera dygn utan att ha meddelat förvarspersonalen eller sjuksköterska om sitt försämrade hälsotillstånd.

JO:s medarbetare frågade även intagna som varit i karantän om de fått någon särskild information om rutiner och regler på karantänavdelningen när de kommit dit. De uppgav att så inte var fallet.

De intagnas tillgång till hälso- och sjukvård

I denna del tillfrågades intagna och personal om spridningen av covid-19 påverkat de intagnas tillgång till hälso- och sjukvård.

Det finns en sjuksköterska från regionen i förvaret på kontorstid under vardagar. Om det uppstår frågor om sjukdomsbehov vid andra tider kontaktar förvaret sjukvårdsupplysningen 1177, eller det särskilda informationsnumret 113 13 för frågor om covid-19. På de tider när sjuksköterska inte finns på plats avgör nattskiftschef eller teamledare om det finns anledning att kontakta sjukvården för bedömningar av intagnas hälsotillstånd.

Sedan mars 2020 har förvaret utsett en person att ansvara för den huvudsakliga kontakten med sjukvården när det gäller mer allmänna frågor kring covid-19. Syftet är bl.a. att se till att förvaret inte belastar sjuksköterska eller sjukvården med samma frågor vid flera tillfällen.

När en intagen är placerad på karantänavdelningen får han eller hon besök av sjuksköterska en till två gånger per dag på vardagarna. Om det finns behov av översättning används i första hand personal. I samtalen berättade personalen att det uppstått några situationer när det tillkallats ambulans med anledning av tillståndet hos intagna på karantänavdelningen när sjuksköterska inte funnit på plats. I normala fall skulle någon i personalen ha ledsagat den intagne till sjukhuset men så har inte skett i dessa fall. På fråga om det hade varit bättre om det funnits tillgång till sjuksköterska även under helgen uppgav en anställd att det självklart är så.

I samtal med personalen kom det fram att endast en av de av intagna som visat upp symtom för covid-19 och var placerad i isolering som testats för sjukdomen inne på förvaret. Personalen uppgav att intagna som förts till sjukhus med ambulans från karantänavdelningen hade återvänt efter en kortare period på sjukhuset utan att ha testats för covid-19.

En personal uppgav att det hade varit bra om smittskyddet i regionen hade gjort en bedömning av förvarets lokaler och verksamhet. Det är förståeligt att smittskyddet var belastat under spridningen av covid-19, men en sådan bedömning kunde vara en förebyggande åtgärd som kunde vidtas som rutin i framtiden.

De intagnas möjlighet till kontakt med omvärlden

I denna del tillfrågades intagna och personal om spridningen av covid-19 påverkat bl.a. de intagnas möjlighet att hålla kontakt med anhöriga.

Intagna vid samtliga förvar har sedan 15 mars 2020 inte fått ta emot besökare av privat karaktär. Inte heller fysiska besök från frivilligorganisationer är tillåtna. Som en kompensatorisk åtgärd har det gjorts möjligt för intagna att genomföra ett tvåvägs videosamtal via applikationen Skype i förvarets besöksrum. Enligt en personal kan en intagen boka tider för sådana videosamtal. Några av de intagna som JO:s medarbetare samtalade verkade inte förstå att denna möjlighet finns tillgänglig.

Det förekommer att juridiska biträden liksom representanter för Polismyndigheten fysiskt besöker intagna.

De intagnas möjlighet till aktiviteter och sysselsättning

I denna del tillfrågades intagna och personal om spridningen av covid-19 påverkat bl.a. de intagnas möjlighet till dagliga aktiviteter.

Intagna som vistats i förvaret sedan innan covid-19-utbrottet beskrev att dagarna på många sätt ser ut på samma sätt för dem som tidigare. I övrigt får de

komma utomhus på rastgård. Enligt personal är tiden på rastgård två timmar per dag.

Personalens arbetssituation

I denna del tillfrågades personal om spridningen av covid-19 påverkat deras arbetssituation.

Flera i personalen beskrev att omfattande sjukskrivningar i slutet av mars gjorde att deras arbetssituation blev mycket svår. Som högst låg sjukskrivningstalen på mellan en fjärdedel och en tredjedel av personalen. Övertidsuttaget blev därför mycket högt för övrig personal. Även timvikarier fick arbeta många timmar. En personal beskrev att situationen under en tid var nära en kritisk punkt där det skulle vara svårt att fortsätta bedriva förvarsverksamheten i samma omfattning. Sjuktalen gick emellertid sedermera ner. Läget i förvaret kan dock ännu inte beskrivas som normalt.

Den personal som tjänstgjort på karantänavdelningen har i huvudsak tillhört avdelning 2. Ett team på en avdelning består i normalfallet av sju personal, men då antalet förvarstagna var så lågt har bemanningen varit lägre, som lägst tre personal. Personal som inte velat eller tillhör en riskgrupp vid smitta av covid-19 har inte behövt tjänstgöra på karantänavdelningen.

Det har även gjorts försök hindra smittspridning mellan personalen. Enligt en anställd är tanken att personalen håller sig till sin avdelning och att det kan innebära en ökad risk för smitta att arbeta på en annan avdelning. Det har också gått ut uppmaningar om att personalen inte ska röra sig mellan avdelningar i onödan under dagen.

En anställd beskrev det som att om t.ex. personal börjat arbeta med någon eller några intagna som visat symtom är det bra om de får fortsätta med denna arbetsuppgift i stället för att någon annan personal byter av.

Övriga uppgifter

JO:s medarbetare har i samband med inspektionen även tagit del av den händelserapportering som upprättats av förvaret med anledning av covid-19. Den intagne som först placerades i karantän i förvaret den 17 mars 2020 testade positivt för covid-19 följande dag. Testningen gjordes av regionens smittskydd inne på förvaret. Samma dag som resultatet av testet stod klart hävdades hans förvarsbeslut av Polismyndigheten. Mannen ska ha stannat kvar i förvaret på frivillig basis men i isolering. Hans tillstånd försämrades och han fördes från förvaret i ambulans den 23 mars, och han avled på sjukhus i april.

Vid samtalen kom det även fram uppgifter om att det i mars 2020 var oroligt i förvaret med anledning av en rädsla för smittspridning av covid-19. En intagen beskrev att det hade uppstått upprörda känslor bland en del av de intagna. Några intagna hade krävt intagningsstopp på förvaret för att minska risken för smittspridning av covid-19. Det uppstod därefter en fysisk konfrontation mellan

personal och några intagna. Två intagna ska ha övermannats och hållits fast av personalen till dess de fördes bort av polis. Vad som hänt de två förvarstagna kände den intagne inte till. Av dokumentation från förvaret om händelsen framgår att två intagna ska ha placerats i häkte och tre intagna blivit avskilda.

Inspektionen avslutades.

Vid protokollet

Lars Olsson

Justeras 2020-06-10

Gunilla Bergerén

Jag har tagit del av protokollet. De uppgifter som redovisas i protokollet kommer att läggas till grund för de frågeställningar jag har för avsikt att ta upp med ledningen för Migrationsverket vid ett avslutande dialogmöte.

2020-06-11

Per Lennerbrant